

สถานการณ์โรฮิงจา “เหรียญสองด้าน”

รัฐยะไข่ (อาระกันเดิม) เป็นถิ่นฐานของชาวมุสลิมโรฮิงจาจาก ๑ ล้านคนในประเทศเมียนมา สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาวพุทธและชาวมุสลิมโรฮิงจาซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในเมียนมาได้ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องมาหลายปี โดยรัฐบาลเมียนมายินกรานปฏิเสธการมอบสัญชาติให้แก่ชาวโรฮิงจาด้วยเห็นว่าชาวโรฮิงจาคือผู้อพยพเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายจากบังกลาเทศ ทำให้ชาวโรฮิงจาตกอยู่ในสถานะ “ไร้สัญชาติและไร้แผ่นดินอาศัย” ล่าสุดเหตุการณ์การปราบปรามกองทัพปลดปล่อยโรฮิงจาของกองกำลังรัฐบาลเมียนมา เมื่อ ต.ค.๕๙ และ ส.ค.๖๐ ได้ทำให้ชาวโรฮิงจามันแสนคนต้องหลบหนีออกนอกประเทศไปพักพิงที่ประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งพื้นที่ชายแดนไทย - เมียนมา และมีชาวคราวการเสียชีวิตของชาวโรฮิงจา ซึ่งเป็นโศกนาฏกรรมที่สร้างความสะเทือนใจแก่ประชาคมโลก ปัญหาวิกฤตชาวโรฮิงจาไม่ว่าจะในฐานะของผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย หรือผู้หนีภัยจากการสู้รบก็ตามย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งประเทศไทยโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

♦ ภูมิหลังของโรฮิงจา

ย้อนกลับไปในปี ๑๗๘๔ ที่รัฐบาลเมียนมาสามารถรวมรัฐอาระกันได้สำเร็จ ทำให้มีชาวมุสลิมบางส่วนได้อพยพหนีเข้าไปในบังกลาเทศหลายหมื่นคน ผลสืบเนื่องจากการเข้ายึดรัฐอาระกันทำให้เมียนมาเกิดความกระทบกระทั่งกับอังกฤษ ซึ่งเดิมจะมีอาระกันเป็นรัฐกันชน (Buffer State) ทำให้เกิดสงคราม First Anglo - Burmese War 1824-1826 และสงครามได้สิ้นสุดลงด้วยสนธิสัญญายันดาโบ คือ รัฐอาระกันทั้งหมดตกไปเป็นของอังกฤษ ส่งผลให้ไม่มีพรมแดนกันระหว่างอาระกันและบังกลาเทศ จึงทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรทั้งในส่วนของอาระกันที่เข้าไปในบังกลาเทศหรือจากบังกลาเทศเข้ามา ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นเข้ามาล่าอาณานิคม โดยอังกฤษได้ใช้กำลังของโรฮิงจารบกับญี่ปุ่น ในขณะที่ผู้นำของเมียนมาก็ไปเข้ากับญี่ปุ่นเพื่อหวังให้ญี่ปุ่นขับไล่อาณานิคมอังกฤษออกไป จึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้เมียนมากับโรฮิงจารบกัน ซึ่งสถานการณ์นี้ถือเป็นประวัติศาสตร์สำคัญที่เป็นบาดแผลระหว่างชาวโรฮิงจาและเมียนมา นำมาสู่กฎหมายที่กำหนดสถานะพลเมืองในเมียนมา เช่น กฎหมาย THE CONSTITUTION OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF THE UNION OF BURMA (1974), BURMA CITIZENSHIP LAW (1982) ซึ่งเป็นการปลดสถานะพลเมืองของโรฮิงจาในประเทศและสร้างความลำบากอย่างยิ่งใหญ่ในการดำรงอยู่ของชาวโรฮิงจา

♦ สถานการณ์โรฮิงจา “เหรียญสองด้าน”

จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเมียนมาดังที่ปรากฏตามสื่อต่างๆ ทำให้ประชาคมโลกได้ทราบถึงปัญหาชนกลุ่มน้อยโรฮิงจา ซึ่งเป็น

ประเด็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน และปัญหาเกี่ยวพันกับการเมืองภายในประเทศเมียนมา ซึ่งเราควรพิจารณาปัญหาดังกล่าวให้รอบด้านมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นมุมมองจากนานาชาติหรือมุมมองของรัฐบาลเมียนมา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เหรียญด้านที่ ๑: มุมมองจากนานาชาติ จากเหตุการณ์การกวาดล้างชาวโรฮิงจา ๒ ครั้งใหญ่ที่ผ่านมา คือ ในเดือน ต.ค.๕๙ ที่กองกำลังรัฐบาลปฏิบัติการปราบปรามชาวมุสลิมโรฮิงจาที่ก่อเหตุโจมตีด้านตำรวจ ซึ่งทำให้มีเจ้าหน้าที่เสียชีวิต ๙ นาย ภายหลังการปะทะมีผู้เสียชีวิต ๘๖ คน และอีกกว่า ๒๗,๐๐๐ คน ต้องอพยพไปยังบังกลาเทศ และอีกเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๒๕ ส.ค.๖๐ ที่รัฐบาลเมียนมาดำเนินการทางทหารเพื่อปราบปรามกองทัพปลดปล่อยโรฮิงจาแห่งอาระกัน หรือกลุ่มอาร์ซา (Arakan Rohingya Salvation Army: ARSA) ที่ก่อเหตุโจมตีด้านตรวจและเผาทำลายบ้านเรือนในพื้นที่ทางตอนเหนือของรัฐยะไข่ (เชื่อว่าเป็นกลุ่มเดียวกับที่ก่อเหตุเมื่อ ต.ค.๕๙) ภายหลังการปะทะมีผู้เสียชีวิตกว่า ๔๐๐ คน และมีโรฮิงจาอพยพไปยังบังกลาเทศอย่างน้อย ๒๗๐,๐๐๐ คน

จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น นานาชาติต่างจุดประเด็นคำถามว่า “ทำไมนางอองซาน ซูจี ไม่มีมาตรการใดๆ ต่อเรื่องดังกล่าว ในฐานะเคยได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ แต่กลับมีท่าทีเมินเฉยต่อการปราบปรามชาวโรฮิงจา” นำมาซึ่งแรงกดดันจากนานาชาติอย่างหนัก ไม่ว่าจะเป็น (๑) องค์ค้ำไสลามะ ผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวทิเบต ทรงเขียนจดหมายถึงนางอองซาน ซูจี เมื่อ ๑๑ ก.ย.๖๐ เรียกร้องให้หาทางแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ทำให้ชาวมุสลิมโรฮิงจาราว ๓ แสนคน ต้องอพยพออกจาก

พ.ย.๕๘ พรรค NLD ของนางออง ซาน ซูจี ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยแบกความคาดหวังของประชาคมโลกและประชาชนชาวเมียนมา ในการแก้ปัญหาคนไร้สัญชาติ หรือปัญหาชาวมุสลิมโรฮิงจาที่มีความขัดแย้งภายในประเทศกันมายาวนาน

๒๔ ส.ค.๖๐ คณะกรรมการที่ปรึกษาโรฮิงจาส่งมอบรายงานเสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้งและสร้างสันติภาพ “Towards a Peaceful, Fair and Prosperous Future for the People of Rakhine” แก่ประธานาธิบดี ถิ่น จอ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่

ต.ค.๕๙ กลุ่มโรฮิงจาก่อเหตุโจมตีด้านตำรวจและเผาบ้านเรือนทำให้มีเจ้าหน้าที่เสียชีวิต ๙ นาย กองกำลังรัฐบาลจึงเข้าปราบปราม ภายหลังการปะทะมีผู้เสียชีวิต ๘๖ คน และอีกกว่า ๒๗,๐๐๐ คน อพยพหนีไปยังบังกลาเทศ

๒๕ ส.ค.๖๐ รัฐบาลเมียนมาดำเนินการทางทหารเพื่อปราบปรามกองทัพปลดปล่อยโรฮิงจาแห่งอาระกัน (Arakan Rohingya Salvation Army: ARSA) ที่ก่อเหตุโจมตีด้านตรวจและเผาทำลายบ้านเรือนในพื้นที่ทางตอนเหนือของรัฐยะไข่ ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตกว่า ๔๐๐ คน นำไปสู่การอพยพลี้ภัยของชาวโรฮิงจาไปยังบังกลาเทศอย่างน้อย ๒๗๐,๐๐๐ คน

Infographic by กศย.ศศย.สพท.

เมียนมา (๒) ข้าหลวงใหญ่คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Council: UNHRC) ออกมาระบุว่า ปฏิบัติการที่มุ่งเป้าไปยังชาวมุสลิมโรฮีนจาของกองทัพรัฐบาลเมียนมา “เป็นกรณีตัวอย่างของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์อย่างชัดเจน” พร้อมประณามการปฏิบัติการของกองทัพเมียนมาต่อชาวโรฮีนจา^๑ และ (๓) นายอันโตนิโอ กูเตอร์เรส เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ เรียกร้องให้ทางการเมียนมา ระงับปฏิบัติการทางทหารในรัฐยะไข่ ยุติการใช้ความรุนแรง ยึดมั่นตามหลัก นิติธรรม รับรองสิทธิความเป็นพลเมืองของชาวโรฮีนจา และเรียกร้องให้ ประเทศต่างๆ ให้ความช่วยเหลือชาวโรฮีนจา ขณะเดียวกันยังขอให้รัฐบาล เมียนมาให้สัญญาแก่คนเหล่านี้อีกด้วย^๒ โดยสรุป ถึงแม้ว่าจะมีการเรียกร้อง ต่างๆ จากนานาชาติต่อประเด็นปัญหาโรฮีนจาในประเทศเมียนมา แต่ก็ยังไม่ ปรากฏความกดดันที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมต่อเมียนมาแต่อย่างใด

เหรียญด้านที่ ๒: มุมมองของประชาชนและรัฐบาลเมียนมา ประชาชน ชาวเมียนมาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเจ้าหน้าที่ทางการว่า ชาวโรฮีนจาไม่ใช่ พลเมืองของเมียนมา แต่เป็นผู้อพยพผิดกฎหมายจากบังกลาเทศ แม้ว่า ครอบครัวของชาวโรฮีนจาจำนวนมากได้อาศัยอยู่ในเมียนมาหลายชั่วอายุคนแล้ว สิ่งที่น่าน่าชาติมองว่าเป็นประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน แต่ ประชาชนเมียนมากลับมองว่าเป็นประเด็นด้านอธิปไตย และคนจำนวนมาก สนับสนุนการใช้ปฏิบัติการทางทหารจัดการกับปัญหาในรัฐยะไข่ นอกจากนี้ ประชาชนเมียนมายังมองว่าสื่อต่างประเทศรายงานกรณีที่เกิดขึ้นเพียง ด้านเดียว และมีความเห็นอกเห็นใจฝ่ายชาวโรฮีนจามากเกินไป โดยที่ไม่ได้ รายงานชะตากรรมที่เลวร้ายของคนกลุ่มอื่นในรัฐยะไข่ ที่ต้องพลัดถิ่นฐาน บ้านเกิดจากเหตุความไม่สงบนี้ นอกจากนี้ กลุ่มผู้มีแนวคิดชาตินิยม ยังพยายามผลักดันแนวคิดที่ว่าชาวมุสลิมโรฮีนจาเป็นภัยคุกคามต่อสังคม เนื่องจากชาวมุสลิมสามารถมีภรรยาได้ ๔ คน และมีลูกได้เป็นจำนวนมาก ประชาชนในพื้นที่จึงเกรงว่าชาวโรฮีนจาจะแย่งที่หากินเมื่อประชากรกลุ่มนี้ ขยายตัวเพิ่มขึ้น

จากเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ รัฐบาลเมียนมาได้มีความพยายาม ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในรัฐยะไข่ โดยได้จัดตั้งคณะกรรมการ ที่ปรึกษารัฐยะไข่ (Advisory Commission on Rakhine State) ขึ้นเมื่อ ส.ค.๕๙ เพื่อสร้างสันติภาพและความสงบสุขแก่ประชาชนในรัฐยะไข่ โดยมี นายโคฟี อันนัน อดีตเลขาธิการสหประชาชาติเป็นประธานคณะ ซึ่งได้ ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนหลายกลุ่ม ทั้งในค่ายผู้พลัดถิ่น และในหมู่บ้านต่างๆ โดยคณะที่ปรึกษา ได้ส่งมอบรายงานเสนอแนวทางแก้ไข ความขัดแย้งและสร้างสันติภาพ “Towards a Peaceful, Fair and Prosperous Future for the People of Rakhine” แก่ประธานาธิบดีถีน จอ ไปเมื่อ ๒๔ ส.ค.๖๐ ซึ่งรายงานประกอบไปด้วยการประเมิน และคำแนะนำสำหรับ รัฐบาลเกี่ยวกับการป้องกันความขัดแย้ง การช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การสร้างความปรองดอง การสร้างสถาบัน และการส่งเสริมการพัฒนา ในรัฐยะไข่ เพื่อไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้น^๓

ความเคลื่อนไหวครั้งแรกของรัฐบาลเมียนมาสำหรับกรณีเหตุการณ์ ล่าสุดในรัฐยะไข่ คือ การขึ้นแถลงต่อที่ประชุมสภาในกรุงเนปิดอว์ ของ นางองซาน ซูจี เมื่อ ๑๙ ก.ย.๖๐ โดยมีเนื้อหาสำคัญว่ารัฐบาลไม่มีเจตนา จะหลบเลี่ยงความรับผิดชอบ และขอประณามการใช้ความรุนแรง โดย

ได้กล่าวถึงเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการทางทหารว่า มีหลักปฏิบัติอย่างระมัดระวัง และทำทุกวิถีทางเพื่อให้การปฏิบัติการทางการทหารไม่กระทบกับประชาชน ที่บริสุทธิ์ นอกจากนี้ ยังเชิญนักการทูตและนักข่าวให้ลงพื้นที่ เพื่อติดตาม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในรัฐยะไข่ ซึ่งแม้จะมีชาวมุสลิมจำนวนมากอพยพ เข้าไปยังฝั่งบังกลาเทศ แต่ก็มีชาวมุสลิมอีกจำนวนมากที่สามารถอยู่ร่วมกับ คนในชุมชนได้อย่างสันติสุข นอกจากนี้ ยังยืนยันว่าชาวมุสลิมในพื้นที่สามารถ เข้าถึงการศึกษาและสิ่งอื่นๆ ได้โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และยังได้กล่าวถึง โครงการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นในรัฐยะไข่ เช่น โครงการสร้างเขตเศรษฐกิจ การสร้างงาน การสร้างที่อยู่ใหม่ให้กับประชาชน รวมถึงกระบวนการพิสูจน์ สันติภาพและเชื้อชาติทั่วประเทศ ส่วนการที่มีผู้เรียกร้องให้ส่งตัวมุสลิมที่หนี ไปยังบังกลาเทศกลับเพื่อให้รัฐบาลเมียนมาเริ่มกระบวนการพิสูจน์สันติภาพ รัฐบาลยืนยันว่าพร้อมที่จะเริ่มกระบวนการนี้โดยเร็วที่สุด^๔

♦ บทสรุป

ในเวทีนานาชาติ ปัญหาวิกฤตโรฮีนจา นอกจากจะเป็นบททดสอบ ที่ท้าทายสำหรับรัฐบาลเมียนมาแล้ว ยังเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับประเทศ สมาชิกอาเซียนในการทบทวนวิถีอาเซียน (ASEAN Way) โดยเฉพาะในส่วนของ หลักการไม่แทรกแซงกิจการภายใน หลักสิทธิมนุษยชนสากล รวมถึง มาตรการในการจัดการและการแก้ไขความขัดแย้งภายในภูมิภาคอีกด้วย^๕

ในบริบทของประเทศไทย รัฐบาลและกองทัพควรกำหนดแนวทาง และทำที่ต่อประเด็นนี้อย่างระมัดระวัง โดยควรเน้นการรักษาสมดุล ความสัมพันธ์กับทั้งเมียนมา ประเทศตะวันตก และโลกมุสลิม เพื่อรักษา ความสัมพันธ์ที่มีมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่รัฐบาลเมียนมายืนยัน ว่าโรฮีนจาเป็นปัญหาภายในประเทศ หากมีการแสดงออกต่อประเด็น ปัญหาที่มากเกินไปจะเป็นการละเมิดกติกาที่จะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการ ภายในประเทศซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ หน่วยงานด้านความมั่นคงของไทย ควรเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด เนื่องจากสถานการณ์ ในเมียนมานั้นเป็นที่สนใจของมุสลิมทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทย ซึ่งอาจเป็น ช่องทางให้ผู้ไม่หวังดีแสวงประโยชน์ในการสร้างสถานการณ์ต่างๆ ภายในประเทศไทยได้ เช่น กลุ่มก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชุมชนเมียนมาในประเทศไทย เครือข่ายโรฮีนจาในประเทศไทย เป็นต้น

♦ ข้อมูลอ้างอิง

๑. *ยูเอ็นไวยเมียนมา ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์โรฮีนจา*. สืบค้นจาก <http://www.newtv.co.th/news/5340> เมื่อวันที่ ๑๔ ก.ย.๖๐.
๒. *เลขาฯยูเอ็นจีเมียนมา หตุคคุกคามโรฮีนจา*. สืบค้นจาก <http://www.posttoday.com/world/news/514753> เมื่อวันที่ ๑๗ ก.ย.๖๐.
๓. *“โคฟี อันนัน” ส่งมอบรายงานสุดท้ายแก้ปัญหาโรฮีนจาให้ป.ถีนจอ*. สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/IndoChina/ViewNews.aspx?NewsID=9600000086820> เมื่อวันที่ ๑๔ ก.ย.๖๐.
๔. *‘ซูจี’แถลงจุดยืนต่อสถานการณ์โรฮีนจาเป็นครั้งแรก*. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/world/news/515592> เมื่อวันที่ ๑๔ ก.ย.๖๐.
๕. สำนักภาษาต่างประเทศ สำนักงานเลขาธิการอาเซียน. ๒๕๖๐. *บททดสอบของ รัฐบาลเมียนมากับวิกฤตโรฮีนจา*. วารสารรอบรู้อาเซียน ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔.

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา SSC Focus กรุณาส่งข้อคิดเห็นของท่านมายังคณะผู้จัดทำ (ศศย.สปท.) T/F : ๐๒ ๒๗๕ ๕๗๑๕ - ๑๖

๑. ท่านสนใจประเด็นใดเพิ่มเติม / เห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติม

- การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ / เทคโนโลยี การทหาร พลังงาน / สิ่งแวดล้อม
- อื่นๆ .....

๒. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

บทวิเคราะห์โดย นางสาวธราทิพย์ กัลยาณมิตร ผู้ช่วยนักวิจัย กศย.ศศย.สปท.